

något av tillvalsämnena tyska, franska, teknik, konst eller ekonomi samt sex veckotimmar för fritt valt arbete.

SIA-utredningen och Lgr 80

Införandet av den organisatoriskt sammanhållna nioåriga, obligatoriska grundskolan hade skapat många problem för både lärare och elever. Det framgår inte minst av pressdebatten, bland annat i lärarnas tidningar, och av den politiska debatten i slutet av 1960-talet. Specialundervisningen hade ökat mycket kraftigt, i många skolor var disciplinproblemen stora – särskilt i storstädernas förorter – och lärarnas arbetsförhållanden i de stora, heterogena klasserna var ofta mycket svåra. Lärarnas organisationer begärde därför i en gemensam skrivelse våren 1970 att en ny parlamentarisk utredning skulle tillsättas.

Så tillkom den s.k. SIA-utredningen (utredningen om skolans inre arbete) i juli 1970 under ordförandeskap av SÖs generaldirektör Jonas Orring och med sex politiker som ledamöter, bland dem Britt Mogård för moderaterna och Gunnar Rickardsson för folkpartiet. Huvudsekreterare blev Sven-Åke Johansson. Lärarnas organisationer fick stark representation i en expertgrupp genom bland andra Per-Olof Anveden för LR, Hans Hellers för Sveriges Lärarförbund och Gösta Lirén för Svenska Facklärarförbundet.

SIA-utredningen fick ta sig an många av de svåra och ännu olösta problem som hade skapats genom skolreformerna. Det gällde skolans inre arbete och lärarnas arbetsförhållanden, disciplinproblemen, undervisningen av svagpresterande elever, individualiseringen och specialundervisningen. Utredningen skulle särskilt beakta övergången mellan de olika skolformerna och mellan de olika stadierna i grundskolan samt sätta in skolan i ett socialt och kulturellt sammanhang.

SIA-utredningen presenterade hösten 1974 sitt betänkande ”Skolans arbetsmiljö”, och *Skolvärlden* ägnade ett temanummer åt utredningen. /

Viktiga förslag i SIA-betänkandet var bland annat:

- Den samlade skoldagen, där skolan skall ta ansvar för eleverna även utanför lektionstiden.

- En ny arbetsorganisation bestående av arbetsenheter och arbetslag i stället för klasser.
- Friare resursanvändning, där statsbidraget delas upp i två delar, basresurs och förstärkningsresurs. Den större delen, basresursen, skall utgöra 75 procent av statsbidraget och fördelas till skolorna i förhållande till antalet elever. Förstärkningsresursen skall kunna fördelas av kommunen till olika skolor i förhållande till behov. Länskolnämnderna skall förfoga över en mindre del att fördela till kommunerna i utjämnande syfte.
- En ny ledningsorganisation för skolan.

Adjunkt Per-Olof Anveden, Göteborg, förbundsordförande 1968-74, 1:e vice ordförande i SACO och LR-företrädare i SIA-utredningen. Här på väg till hemstaden.

Under hösten 1974 diskuterades SIA-utredningen livligt på studiedagar i LR:s distrikt och i lärarpresen. Även LR:s Skolvecka ägnades detta år åt SIA. Den livliga debatten fick också skolministern, Lena Hjelm-Wallén, att förlänga remisstiden till nästan ett helt år.

I remissyttrandet avstyrkte LR SIA-paketet som en för kommunerna tvingande helhetslösning. Att grunda så pass omfattande organisationsförändringar som SIA-förslagen enbart på allmänna överväganden fann förbundet helt otillfredsställande. LR ansåg i stället att de olika förslagen borde prövas i en omfattande försöksverksamhet,

som skulle utvärderas. Intressant att notera är att LR ansåg att SIA-förslagen skulle leda till nivågruppering av eleverna. Ville man undvika detta, var det bättre med mindre klasser/undervisningsgrupper. LR:s yttrande trycktes i en särskild broschyr, som fick stor spridning.

Remissinstanserna var dock i allmänhet positiva till SIA-utredningens förslag, och regeringen lade i februari 1976 fram en proposition huvudsakligen baserad på SIA-utredningens förslag. LR kommenterade på ledarplats i *Skolvärlden* SIA-propositionen med orden "bättre men inte bra".

Kommunerna skulle själva få rätt att bestämma, när den samlade skoldagen skulle införas och hur omfattande den skulle vara. Klasserna skulle finnas kvar och arbetsenheter och arbetslag införas först efter samråd med personalen. Ett friare statsbidrag skulle införas i linje med SIA-utredningens förslag, och SÖ borde få i uppdrag att göra en översyn av Lgr 69, framför allt högstadiets organisation och kursuppdelningen.

SÖ lämnade sitt förslag till ändring av grundskolans läroplan i augusti 1978. Förslaget kallades "Regnbågsboken" på grund av det färgglada omslaget. SÖ-förslaget innebar i korthet att grundskolans högstadium skulle vara ännu mer sammanhållet och valmöjligheterna färre. Det som vållade mest debatt var förslaget att slopa alternativkurserna i engelska, matematik, tyska och franska och på sikt helt ta bort franska och tyska från grundskolan. Ekonomi, konst och teknik skulle försvinna som tillvalsämnen, och i stället skulle hemspråk och kommunikation införas – vid sidan av tyska och franska. I läroplansförslaget framhölls också starkare än tidigare skolans fostrande uppgift.

LR avvisade SÖs förslag till tillvalssystem för högstadiet. Förbundet konstaterade att den hittillsvarande utvecklingen av grundskolans högstadium hade inneburit en successiv minskning av valfriheten för eleverna. "Detta förhållande är utan tvekan en del av förklaringen till många av de problem som i dag är så välbekanta på högstadiet: bristande motivation, konflikter mellan lärare och elever och mellan elever inbördes, skolleda och skolk."

LR föreslog i stället ökad valfrihet med tre olika sektorer samt franska, tyska och teknik som huvudämnen. LR hävdade också med emfas att alternativkurserna i engelska, matematik, tyska och franska måste finnas kvar. Om de slopades, skulle de svagpresterande eleverna drabbas mycket hårt.

Den proposition om grundskolans läroplan som den folkpartistiska minoritetsregeringen med Birgit Rodhe som skolminister presenterade

SIA-remissen var ingen lätt uppgift för LR. Aina Strömberg demonstrerar en del av materialet.

våren 1979 var åtminstone en halv seger för LRs linje. I fråga om tillvalsblockets konstruktion på högstadiet följde skolministern i stort sett LRs förslag. B-språken skulle vara kvar och utökas med hemspråk. Det skulle också finnas kurser på olika nivåer inom den estetisk-praktiska, samhällsorienterande, naturvetenskapliga, tekniska och språkliga sektorn. Alternativkurserna i engelska och matematik skulle finnas kvar men slopas i B-språken, dock först efter fem år.

Riksdagsbeslutet följde i stort sett regeringens förslag, dock med den skillnaden att alternativkurserna i B-språk skulle avvecklas samtidigt som den nya läroplanen infördes, men det gjordes en klar markering i utbildningsutskottets uttalande. Utskottet ville att alternativkurs-timmarna för B-språken skulle finnas kvar i basresursen för att möjliggöra uppdelning av eleverna i grupper.

”Utfallet bättre än väntat”, konstaterade LR på ledarplats i *Skolvärlden*. Den nya läroplanen, Lgr 80, kom så småningom att signeras av skolminister Britt Mogård.

Differentieringsfrågan hade i

tre-tio år varit en central fråga för LR. Ända sedan 1950 års principbeslut om försöksverksamhet med en nioårig, sammanhållen enhetsskola och fram till Lgr 80 hade högstadiets konstruktion och tillvalssystem stått i fokus för debatten. Trots att det fanns skolreformatorer och politiker, som ville göra grundskolan helt och hållet sammanhållen och enhetlig, lyckades LR rädda kvar en del av tillvalsmöjligheterna. Enligt Lgr 80 kunde elva av högstadiets veckotimmar användas för tillval av olika slag. LR lyckades också bevara alternativkurserna i engelska och matematik.

Ändå får man nog konstatera att LR successivt fick retirera från sin ursprungliga ståndpunkt, som innebar ett helt och hållet linjedelat högstadium och även viss differentiering på mellanstadiet i årskurserna 5 och 6, framför allt i engelska, matematik och svenska.